

NOGLE HOLBERGIANA

I. En ukendt Holberg-autograf

Th. A. Müller har i »Minder om Holberg« (Holberg-Aarbogen, 1. årgang, 1920, s. 88; optrykt i »Afhandlinger i Udvalg«, 1945, s. 87) opregnet fire kendte stambogsblade med Holbergs egenhændige gode ønsker. Et femte er meddelt af Axel Nielsen i Holberg Aarbog 1924, s. 109.

Tilfældigvis har jeg fundet et udklip af norsk »Morgenbladet«, nr. 470, 17. september 1886, med en ellers ikke omtalt holbergsk autograf, som gengives nedenstående med bladets oversættelse og bemærkninger. Endvidere gengives efter samme blad nr. 484, september 1886, nogle personalhistoriske tilføjelser, signerede L. (formentlig provst J. F. Lampe).

Måske en norsk læser kunde oplyse, hvor denne autograf nu er.

En Holbergsk Autograf. Redaktionen af »Molde Blad« har modtaget følgende Meddelelse, der tør have sin Interesse: Ved et Tilfælde er vi kommet til at se et gammelt Testimonium, der synes skrevet med Digteren Ludvig Holbergs egen Haand og Pen. Det er omtrent 150 Aar gammelt, affattet paa klassisk Latin og skrevet med store, smukke Bogstaver. Originalen lyder saaledes:

»ill. et pl. Rev. Dn. Rect.

Discipulus meus Petrus Christianus Gartner cum suprema examina laudabiliter sustinuerit et virtutes ejus mihi penitus sint perspectæ, quoniam dimissionem jam modeste petit, non possum quin abeuntem enixe commendem.

Havn. d. 30 Mart. 1738.

L. Holberg.«

Oversat:

»Høit berømte og høiærværdige Herr Rektor.

Da min Elev Peter Christian Gartner med Hæder har bestaaet sine sidste Examinere, og hans Dygtighed af mig tilfulde er erkjendt, kan jeg, saasom han nu høfligen anmoder om Dimission, ikke undlade ved hans Bortgang at medgive ham min bedste anbefaling.

Kjøbenhavn d. 30. Marts 1738.

L. Holberg.«

Paa Bagsiden af Papiret staar i det nederste Hjørne tilhøire: »Andr. Hoyer«.

Ludvig Holberg var (efter tidligere at have været Professor i Filosofi, senere i Latin) i 1730 bleven Professor i Historie og Geografi ved Københavns Universitet, 1735 var han Universitetets Rektor og fungerede 1737–51 som dets Kvæstor.

Det lille Dokument, af Størrelse som et lidet Kwartark, er i alle Dele vel bevaret og har meget tydelige, rene og kraftige Skriftræk. Det blev fundet mellem en Bunke gamle Papirer i Bergen 1881 af Grosserer John Joys, i hvis Eie det fremdeles er.

Holbergiana. (Meddelt). Den i »Morgenbladet« No. 470 anførte Peder Christian Gartner, som Ludvig Holberg kalder sin Elev, var en Slægting af denne, eftersom hans Moder og L. Holberg vare Søskendebørn. Han var født i Bergen

1714, hvor Faderen, Hans Christian Gartner, blev 1711 Byskriver, efterat have været Fuldmægtig i Rentekammeret i Kjøbenhavn. Moderen var Abel Pedersdatter Lem. Han blev 1735 dimitteret fra Bergens Skole og tog 30te Januar 1738 theologisk Examen med Laudabilis, reiste derefter udenlands, tog 1740 Magistergraden i Kjøbenhavn og ansattes 1749 som den første Lektor ved det i Bergen oprettede Seminarium Fredricianum, men døde den 14de Marts 1752, førend denne videnskabelige Anstalt var kommen i Virksomhed.

L.

II. Faksimiler af Holberg-autografer

Verner Dahlerup meddeler i »Holbergs Breve«, 1926, s. 4, note 2–3 og 5, s. 6, note 1–2, s. 10, note 1, oplysning om trykkesteder for forskellige Holberg-autografer, foruden at han s. 8–9 gengiver 2 sider af et eksemplar af »Danmarks Riges Historie«, I, 1732, med Holbergs rettelser.

Ikke uden interesse er Chr. Thorsen: Det kongelig oktroierede Sø-Assurance Kompagni, 1726–1926, 1926, hvor Holbergs deltagelse i kompagniet er omtalt s. 133–36, og hvor der bringes faksimiler af 1) hans underskrift på generalforsamlingsprotokollen 12. april 1730 og 2) hans police af 4. september s. å. for en bogsending til Christiania.

En tilsvarende police af 12. maj s. å. (bogsending til Bergen) er gengivet i Berlingske Tidendes Søndagstillæg 22. september 1918 og i Berlingske Tidende 17. august 1926, samt i en engelsk publikation »The Royal Chartered Marine Insurance Company«, Cph. 1920, s. 17.

Holbergs selvangivelse til skat 1743 er gengivet i Politiken 30. januar 1934, og hans kontrakt med bogtrykker E. H. Berling af 18. juli 1742 er gengivet i et jubilæumstillæg til Berlingske Tidende 3. januar 1949, s. 10, og i T. Vogel-Jørgensen: Berlingske Tidende gennem 200 Aar, I, 1949, s. 41.

En gageanvisning på teatret oktober 1752 er gengivet i Det kgl. Teaters program sæson 1934–35 (3. december 1934 s. 31) samt i »Komediehuset paa Kongens Nytorv 1748«, Udg. af Det kgl. Teater i 200-året 1948, s. 65.

Ludvig Holbergs Epistel 447. Manuskriptfragment i Faksimile. Med Indledning og Tekst af August Gyldenborg, 1927, indeholder det eneste kendte litterære manuskript af Holberg.

Endelig kan nævnes, at Katalog 12 fra Rosenkilde og Bagger, der bl. a. indeholder H. J. Andersens Holbergsamling under nr. 1145, opregner fire autografer af Holberg, deraf det ene et brev, optaget i Dahlerups bog, de tre andre, hvis tekst gengives, er et fæstebrev samt to kvitteringer for indbetalinger til Universitetet. Den ene af kvitteringerne er gengivet i faksimile på omslagets forside.

Denne fortegnelse kan næppe gøre krav på fuldstændighed; navnlig er det muligt, at der i Norge er produceret gengivelser, som ikke er kommet mig for øje.

Tilføjelse: Holbergs brev til Hagen 21. oktober 1723 (Dahlerup s. 63) er nu aftrykt i cirkulæret om »Gyldendals Bibliotek« 1963 (s. 5).

III. Den ellefte Juni, II, 1: Studenternes råben efter russerne

Werlauff (Antegnelser², s. 108) siger blot, at hvis stykket var skrevet i en senere tid, »ville det have været upassende at lade Studenterne ved Ellefte Juni modtage Studenter med Rus-Raaben, men dengang foregik Depositsen ved St. Hansdag«. Han har selv oplevet, at Consistorium så sent som i 1835 op slog en latinsk plakate med strengt forbud mod råben efter russerne. Den er optrykt i Mindeskriftet om J. N. Madvig, II, 1963, s. 216–17, oversat på dansk s. 269.

IV. Erasmus Montanus II, 1: smøge studentikôs

Ordbog over det danske sprog giver under »studentikôs« og »burschikôs« udførlige oplysninger om disse græcismer i studentersproget.

I en åbenbart meget populær dissertation de jure potandi (jeg har den optrykt i tre bøger, ældst i »Facetiæ Facietiarum«, Pathopoli 1657. s. 60 – de andre optryk er fra Ulm 1690 og Amsterdam 1737) findes af samme type bibere florícôs vel hausticôs (at drikke i flere drag eller i eet drag).

V. Jacob von Tyboe I, 1: Jespers monolog

Vil nogen viide min Hanteering, da er jeg Snyltegiest til Tieneste. Vil nogen vide, hvad min Far var, ogsaa en Snyltegiest; min Farfar ogsaa en Snyltegiest; min Olde-far også en Snyltegiest. Saa jeg kand regne mine sexten Ahner af deslige Folck.

Dr. H. C. Broholm har gjort mig opmærksom på, at dette er lånt fra Plautus' Persa v. 53 ff. (Plaute, Tome V, Texte établi et traduit par Alfred Ernout, Paris 1938), hvor parasiten Saturio siger:

Veterem atque antiquum quaestum maiorum meum
 Seruo atque obtineo et magna cum cura colo.
 Nam nunquam quisquam meorum maiorum fuit,
 Quin parasitando pauerint uentris suos.
 Pater, auos, proauos, abauos, atauos, tritauos
 Quasi mures semper edere alienum cibum

(Jeg bevarer, jeg fortsætter mine forfædres gamle bedrift, og jeg dyrker den med stor pietet. For aldrig har der været nogen af mine forfædre, som ikke har fyldt sin mave ved arbejde som snyltegæst. Min far, min farfar, min oldefar, min tipoldefar, min tiptipoldefar, min tiptiptipoldefar har ligesom mus altid spist ved fremmed bord).

Motivet går tilbage til sykofanten i Aristofanes' »Fugle« v. 1452.

Holberg angiver som kilde til stykket Plautus' Miles gloriosus; Rahbek har i Ludvig Holbergs udvalgte Skrifter VI, 1806, s. 364 ff. udførligt behandlet spørgsmålet, om ikke også Terentius' Eunuchus har været kilde. Mærkeligt blot, at lånet fra Persa ikke er bemærket tidligere.

VI. *Jacob von Tyboe I, 8: Ovidius? Skrædderen i Aalborg?*

Carl Roos oplyser i sin kommentar til komedierne I, s. 594: »H. Brix oplyser efter mundtlig Meddelelse af C. Klitgaard i Aalborg, at der i 1699 døde en Købmand O. i denne By« (Edda VI, 1916, s. 331).

Den kyndige lokal- og personalhistoriker C. Klitgaard, postmester i Hjørring, død 1957, har på min anmodning sendt mig følgende brev af 5. juni 1953 med alle forefundne oplysninger om familien Ovid, hvoraf det synes at fremgaa, at Brix' årstal beror på en fejlhuskning.

»For mange Aar siden spurgte min Ven, Professor Hans Brix, der vist var Medlem af Holberg-Samfundet, om jeg kendte en Aalborgfamilie *Ovid*, og jeg gav ham da nogle Oplysninger herom; men jeg mindes ikke, at jeg har offentliggjort noget om Personer af dette Navn, og nedenfor følger, hvad jeg har desangaaende.

Jacob Nielsen Ovid (ofte fejlskrevet *Qvist*), f. 15 . . , d. 24/2 1611, Skifte 3. Juli, blev Gildebroder i Aalborg 1601, Bestalling som Tolder der 15/12 1601 (Kancelli Brb.) og var tillige Hospitalsforstander der. 1605-06 er han endvidere Fuldmægtig for Regnskabsprovsten over Vendelbo Stift, og 6/9 1607 blev han fritaget for al borgerlig Tyngde i Aalborg (Kanc. Brb.) Han og Hustru blev begravet i Aalborg Frue Kirke, hvor der har været Epitafium over dem (Hofmans Fund. V. 142, Danske Atlas IV.12 og Personalhist. Tidsskr. 6.VI. 228).

Han var gift med *Maren Jørgensdatter*, f. 15 . . , d. 24/11 1620.

Børn:

1. *Niels Jacobsen Ovid*, f. 15 . . , d. Maj 1640, Købmand i Aalborg, gift 1626 med *Maren v. Ginckel*, d. Foraaret 1658, Datter af Raadmand i Aalborg, Nederländeren Hermann van Ginckel, Borgerskab i Aalborg 1585, d. 1605, og Bente Frederiksdatter (Datter af Borgmester i Aalborg Frederik Christensen, d. 1616, og Margrete Jørgensdtr., d. 1644). *Maren v. Ginckel* var, da Niels Ovid ægtede hende, Enke efter Købmand i Aalborg *Poul Knudsen* (Søn af Raadmand Knud Poulsen og Dorte Jørgensdatter, d. 1630, og Dorte var Søster til Borgmester Fred. Christensens ovennævnte Hustru, som efter Borgmesterens Død ægtede 2° velb. Christen Pedersen Munk af Staby Kærgaard, der døde o. 1627 som Ridefoged og Forpagter af Gjettrup i Ulsted Sogn).

Maren v. G. blev 1642 gift 3° med fhv. Raadmand i Kungälf *Simon Rasmussen Nordmand*, d. 1669, Gæstgiver, Købmand og Salter i Nibe. Han behandlede hende brutalt.

2. *Maren Jacobsdatter Ovid*, f. 15 . . , d. 1659, gift med Raadmand i Aalborg *Jens Andersen Krag*, som 1589 tog Borgerskab i Aalborg og var Købmand der. 1619 blev han kgl. Salter i Nibe efter Hans Ovid (Kanc. Brb. S. 751), og han døde 1630. De havde mange Børn, bl. a. *Anders Jensen Krag*, der var Salter i Nibe samt Købmand der, sidst i Nykøb. Mors.

3. *Hartvig Jacobsen Ovid*, levede 1611.

Broder til Jacob Ovid var *Hans Ovid*, der aldrig forekommer med Patronymikon. Han blev kgl. Salter i Nibe 13/9 1605, nævnes som saadan 21/2 1612 og døde 1619 (Kanc. Brb.), Skifte i Aalborg 10/5 1620. 1604 blev han Gildebroder og 1605 Borger i Aalborg, hvor han ejede en Gaard udenfor Vesterport, hvilken 1632 tilhørte hans Børn og var udlejet af *Anders Jensen Krag* i Nykøb. Mors (Aalb. A. hist. Aarboog I, 97). Hans Ovids Salterbod i Nibe blev

delvis ødelagt 1628 af de kejserlige Tropper og dels af Storm, og Stumperne af den blev indlagt i Anders Jensen Krags Salterbod.

Børn: Jacob O., Anne »Gertsdr« O., Marine O.

En Hans Sørensen Ovid, der 4/3 1606 nævnes i Albøge paa Djursland (Kanc. Brb.) kan ikke være identisk med ovennævnte.

En Skipper Christen Nielsen Ovid i Aalborg nævnes 1676 (Nibe Tgb. 170 b) og var 1680 Forpagter af en Færgekaag (Aalborghus Lensregnsk.).

Antagelig er Holberg truffet over Navnet Ovid i Aalborg (f. Eks. i »Jyske Registre«) og har bidt Mærke i dette særprægede Navn.

Efter 1650 synes der ikke i Aalborg at have været »Standspersoner« af Navnet.

Ja, videre kan jeg ikke oplyse om denne Slægt.«

VII. Kilderejsen I, 8: Leanders replik: Ad adversus, adversum pro contra extra supra palam archipodialiter tenus

Det øvrige er jo virkelige latinske ord, væsentlig stammende fra en remse præpositioner, men hvad er archipodialiter? Det ser meget lærd ud.

Roos forklarer det i sin Kommentar til komedierne II, 541, note 1, som et »Selvkonstrueret ord, maaske med Reminiscens af Podex, Bagdel, altsaa ærkerumpelig«. Her har kommentator ikke været heldig. Ordet er velkendt.

Holberg fortæller i Danmarks og Norges Beskrivelse, 1729, s. 187, en begivenhed fra Frederik III's tid:

Joh. Soega holdt 1653 en disputatz, hvor udi han blant andre theses ogsaa sat denne: At Skiærsild var opspundet digt. Den spanske Ambassadeur, som paa samme tid var udi Kjøbenhavn, havde med sig en Præst ved navn Pater Gothofredus, hvilken, saasom han var en stor Sophist, kom paa Auditorium for at kuldkaste Johan Soegas Thesin. Han bragte da udi felten alt hvad Logica og Metaphysica kand formaae, og bombarderede Præsidenten saaledes med distinctioner, at hvor vanskeligt det end er at forsvare skiærsild, saa syntes dog Spaniern allerede at have seier. Johan Soega derfor, saasom han var i knibe, saae intet middel, til at rede sig deraf uden at skyde med samme piile, som hans modstander, og derfor resolverede et argument, udi den bekjendte opdigtede distinction, inter archipodialiter og reflexive. Hvorover Pater Gothofredus stønnede, ey vidende hvad han dertil skulde svare, og reysede sig derpaa Rector Universitatis, og gjorde ende paa Disputatzen.

Holberg holder så meget af denne historie, at han fortæller den igen i Danmarks Riges Historie III, 1735, s. 682. Christian Falster citerer i sine Amoenitates philologicae, 1729, III, s. 39, denne historie efter Lud. Holbergii nostri descript. Dan. et Norv. Det er eneste gang, Holberg er citeret i Falsters værk. I sin oversættelse af Falsters bog (»Lærdoms Lystgaard«, III, 1920), hvor Falsters referat findes s. 42, meddeler Jørgen Olrik i noterne t)–x) s. 216 oplysninger om denne disputats. Oversættelsen har udeladt henvisningen til Holberg, og der er derfor passeret Olrik det uheld i note t) at meddele, at historien genfortælles af Holberg i Danmarks Riges Historie, formodentlig med Falster som kilde.

At archipodialiter intet har med podex at gøre, er klart. Det er sammen-

sat af gr. arche, begyndelse, og gr. pous, gen. podos, en fod. Det må betyde begyndelsestrinet, grundtrinet. Olrik gengiver archipodialiter et reflexive »ved noget i retning af »ligefrem« og »omvendt«.

I en satirisk skildring af Logica's og Metaphysica's vildskud giver J. B. Mencke i »De charlataneria eruditorum«, ed. 3, Amsterdam 1716, s. 150, en note til ordet »subtilitatibus«: Adde passionabilitates, ampliaciones, coessentiationes, futuritiones, potentionabilitates, virtualitates, foemineitates, besteitates, equeitates, perreitates et similes, tum distinctiones inter καταποδ-ialiter et restrictive etc. Det er utvivlsomt samme »opdigtede« distinction, men Mencke er tydeligvis ikke Holbergs kilde.

*VIII. Det lykkelige Skibbrud, III, 9: Pernille (om Henrik i kvindeklæder):
Det er min Troe en forvoxen Radiis, hun er Granadeer-messig*

Petter Dass: Alle Evangelia Sangviis forfattet. Under sine føjelige Toner. Utgitt av Didrik Arup Seip, Oslo 1960, s. 241: Dend 13 søndag effter Trinit: Om Samaritanen og leviten gaar som »Ah hvad er det værd till at hade / Naar at en forvoxen Rodiis.«

Seip meddeler i kommentaren s. 387, at ifølge Nils Schiørring, Det 16. og 17. århundredes verdslige visesang, 1950, I, s. 254, er visen ukendt, men at Holbergs citat viser, at den må have været kendt.

IX. Et tvivlsomt citat fra »De Usynlige«

Francis Bull meddeler i sin sidste bog »Minner om mennesker«, Oslo 1962, s. 18, at Carl S. Petersen har fortalt ham, at Christian VI i et brev har skrevet omtrent som så: »Ja, ja, man får da si som Harlekin i komedien«, og så følger et unøyaktig, men ikke ulevende sitat, som må antas å stamme fra Holbergs »De Usynlige«. Det moret meg meget å høre at denne teater-fiende altså allikevel i det stille har lest sin Holberg.«

Brevet findes i H. F. Rørdams Historiske Samlinger og Studier, II, 1896, s. 412, hvor Christian VI 25. september 1738 skriver til J. L. Holstein:

... Conferenzrath Bierregaard ist heute hieraussen gewesen; ich wahr sehr surprenirt ihm hier zu sehen und glaubte gewiss, dass es wahr um sich von der Bornholmschen reise loss zu machen. aber so wahr es nur um uns mündlich und persöhnlich seines Gehorsahms und Respects zu versichern, und dass er, was er thun muss, gerne thut, wie Harlequin in der Comoedie.

Kongen har åbenbart fundet konferensrådets tjenstvillighed påfaldende, når han – som aldrig ellers – gør en spøgefuld bemærkning.

Men replikken findes ikke i »De Usynlige«; navnet Harlequin er det eneste, der kunde pege i den retning, og replikken er så farveløs, at den ikke i den form kan tænkes at forekomme i noget teaterstykke. »De Usynlige« er først opført efter Christian VI's død.

Det drejer sig langt snarere om en harlekinade, som kongen i sin faders tid kan have set ved hoffet. I 1721 var Christian VI i Hamborg for at høre opera; også der kan han have set en harlekinade. Sprogformen Harlequin

med h anvendes både på tysk og dansk; den er ikke vejledende. Christian VI er tilbøjelig til at gengive navne efter øret. Jeg har forelagt spørgsmålet for professor Torben Krogh, der også ser således på sagen, at kongen mindes en harlekinade, som han har set for mange år siden, men hvilken og hvornår vil der på et så svagt grundlag ikke kunne siges noget om.

X. Klopstock om Holberg

Briefe von und zu Klopstock. Ein Beitrag zur Literaturgeschichte seiner Zeit. Mit erläuternden Anmerkungen hrsg. von J. M. Lappenberg. Braunschweig 1867. Nr. 49. Klopstock an F. von Hagedorn 19/10 1751.

... Sein (d. e. de la Beaumelle's) Urtheil von der Messiade ist jede Viertelstunde der Veränderung unterworfen. Da hingegen Herr von Holberg desto standhafter dafür hält, dass er sie nicht verstünde. Seine Fabeln haben der hiesigen Gültigkeit seiner Urtheile einen schlimmen Strich gespielt...

Det er F. Rønning: Rationalismens Tidsalder. I, 1886, s. 185, der har fremdraget citatet, som siden ham ikke synes kendt af nogen.

Kommentaren til dette sted, forfattet af dr. Ludwig Weiland i Hamburg, hvis fortale er dateret 30. november 1865, er ret kuriøs:

Ludwig von Holberg, der 1747 in den Freiherrnstand erhobene Norweger, als Historiker, noch mehr als Satiriker und Lustspieldichter berühmt. Seine Vorliebe für die englische Literatur sowie seine religiösen Ansichten lassen schon eine Hinneigung zu Klopstock voraussetzen.

XI. Et munke-ordsprog hos Holberg

I Moralske Tanker (Billeskov Jansens udg. s. 130) citeres »det bekiendte Munke-Ordsprog: fac officium taliter qualiter et sta bene cum domino priore. Det er: forret dit Embede løsligen, men hold Venskab med Abbeden udi Klosteret«. Den første sætning gentages s. 380 og hele ordsproget kommer igen i Epistlerne nr. 406. Udgiverne Chr. Bruun og Billeskov Jansen har ikke givet oplysninger derom, sikkert fordi kilden ikke kan påvises.

Det svarer til, at »Gaudemus igitur« som studentersang tidligst er kendt fra fire af Holbergs komedier (Arthur Arnholtz: Folkelig kunstsang i Danmark til o. 1800. Særtryk af Danmarks Lærerforenings Aarsberetning for 1947, s. 11).

Men om dette ordsprog kan det påvises, at det har været kendt over den latintalende og -skrivende verden, hvilket fremgår af to citater fra det 19. århundrede.

Paul-Louis Courier: Lettre à Messieurs de l'Académie des Inscriptions et Belles-Lettres 20. mars 1819. (Oeuvres, publ. par Armand Carrel. Nouv. éd. Paris 1890, s. 579): Bene dicere de priore, facere officium taliter qualiter. Sinere mundum ire quomodo vadit [lade verden gå sin skæve gang].

Nærmest ved denne franske form står der i et brev fra den liberale sognepræst Vilh. Østrup til Orla Lehmann ult. oktober 1844 (Danske politiske Breve, II, 1948, s. 527): sinere mundum ire ut vadit, facere officium suum taliter qualiter, et semper bene parlare de domino priore.

Holbergs form er sandsynligvis af tysk oprindelse; stare bene cum aliquo forekommer i *Epistolae obscurorum virorum*, ed. Ed. Böcking, Lipsiæ 1864, nr. 3 (s. 7, l. 18) og nr. 37 (s. 57, l. 11).

Efter sagens natur kan dette ordsprog ikke søges i nogen officiel tekst, men i det 16.-18. århundredes satiriske latin-litteratur kan det tænkes citeret. Holbergs kilde har dog nok – ligesom ved »*Gaudeamus igitur*« – været mundtlig.

XII. Ulysses von Ithacia, prologen: Paris' dom: . . . Juno og Pallas betaler hende til Kost og Tæring 200 Rdlr., og derforuden for deres dristige Tale udi Retten 10 Rdlr. til Christianshavns Kirke.

Werlauff², s. 303: Som Bidrag til Omkostningerne ved Opførelsen af Vor Frelser's Kirke paa Christianshavn tilfaldt denne Kirke saavel de af Højesteret idømte Bøder, der ei vare henlagte til anden Bestemmelse, som Bøder ved Landstingene (Rescr. 19. Aug. og 1ste Nov. 1690).

Skønt Kirken dengang forlængst var opført, fremgår det af Fogtmanns Rescriptsamling, 1803, II Deel 1670–99, s. 552, at Vor Frelser's Kirke stadig fik bøderne. Lige til Retsreformens ikrafttræden 1. oktober 1919 fældede Højesteret sålydende domme i udeblivelsessager (exemplar i Højesteretstidende under Udeblivelsesdomme):

Appellanten, N. N., som hverken selv møder eller ved Fuldmægtig lader møde til bestemt Tid for Højesteret, bør betale 80 Lod Sølv til Vor Frelser's Kirke, førend det tillades ham med denne Sag at gaa i Rette, og saafremt han ikke inden 3 Uger melder sig med Kvittering, at bemeldte 80 Lod Sølv ere betalte, bør han have tabt Sagen, og ham ej tillades videre derpaa at tale.

Ved *E. Spang-Hanssen*.

HANS EGEDE SCHACKS ROMANFRAGMENT

»SANDHED MED MODIFICATION«

Da Hans Egede Schack døde, i 1859, efterlod han forarbejderne til en roman, som han havde overvejet at kalde *Sandhed med Modification*, og som – så sent som i 1954 – skulle blive udgivet under denne titel¹. Fragmentet kan betragtes som en række variationer over et hovedtema hos Poul Martin Møller, hvis sidste filosofiske forelæsninger Schack netop nåede at overvære², og hvis strøtanker med deres anskuelse af affektationen som en fornægtelse af menneskets sande natur havde gjort et uudsletteligt indtryk på ham.

I romanen beslutter en lille kreds af sandhedssøgende ånder at stifte et selskab mod løggen og alle dens gerninger og al dens væsen. I den anledning holder cand. phil. Toldberg en tale, hvori han lader Poul Møller være sine tankers tolk: »Denne Tolk, – jeg behøver blot at nævne ham for her